

فردنگ اطلاعات حافظ

از دل و جان شرف صحبت جانان غرضت
غرض اینست و گرنه دل و جان این همه نیست

امروز نه تنها در ایران شعر و اندیشه حافظ شیرازی مورد توجه و ستایش خاص و عام است بلکه بزرگترین محققان و صاحب نظران جهان نیز برجستگی شخصیت ادبی و عظمت فکری و وسعت جهان بینی او را میستایند .

بدون تردید استعداد بیکران و ذوق سرشارش او را مبدع و خالق لایزال تأثیرات و مبین احساسات اصیل انسانی قرار میدهد .

حافظ شیوهٔ صحبت و طرز بیان خویش را با توجه باصول روانشناسی و احتیاج مردم منظور داشته و مطلب را با حسن تعبیر و نهایت تأثیر ادا میکند و حرکت اندیشه و سیر روحی خود را با جهش خیال و میل عموم هم آهنگ میسازد و با نوع نیاز و فکر همه متناسب مینماید بدینجهت با استعداد شگرف و قدرت بیان خود متوجه شده و میگوید :

شعر حافظ همه بیت الغزل معرفت است
آفرین بر نفس دلکش و لطف سخنش
بارتباط لفظ و معنی و انتخاب کلمات برجسته و مناسب حال و رعایت موسیقی و آهنگ سخن توجه خاص دارد و بهیچ عنوانی در سنگلاخ لغات غریب و عبارات نامأنوس گام برنمیدارد و در تنگنای تقلید و اقتباس فرو نمیماند و از روش ملال انگیز و شیوهٔ نارسای پیشینیان پیروی نمیکند بلکه از رهگذر افکار تازه احتیاجات جدیدی بر او حاصل شده و در آفریدن مضامین بکر و ایهامهای تازه و تشبیهات لطیف و استعارات شیرین و نو؛ مبتکر و منشاء تحول و نوظللی است و افکار تازه و بکر را دوست دارد .

کلامش را با ماشطهٔ ذوق سحر آفرین خویش طوری آراسته که واژهٔ غریب هم بنظر خواننده کاملاً مألوف و مأنوس جلوه گر میشود مثل «ایاغ» بمعنی پیالهٔ شراب :

یکی چو باده پرستان صراحی اندر دست
یکی چو ساقی مستان بکف گرفته ایاغ

بحث دربارهٔ سبک و افکار و احوال خواجه از حوصلهٔ این مقال خارج است ولی برای اینکه در کار مشتاقان دیوان این نایغهٔ بزرگ از حیث بررسی نوع خیال و طرز اندیشه و چگونگی عقیده اش تسهیلاتی ایجاد شود سعادت بی دست داد که نگارنده از جانب استادم آقای دکتر مرتضوی مأموریت یافتم تا مجموعهٔ مورد نظر را با نهایت دقت و صرف وقت تهیه و تدوین نموده

در اختیار مشن‌افان ذوق و هنر قرار دهم. هر چند انجام این کار را فرصت کافی و همت و دقتی بیش از همت و دقت نگارنده لازم بود ولی از آنجا که انجام هر کاری ولو آنکه ناقص و نارسا باشد بر عدم انجام آن رجحان دارد، از قبول چنین مسؤولیت بزرگی سر باز نزدیم.

در نسخه اصلی و دستنویس این فرهنگ علاوه بر قید تمام موارد استعمال هر اصطلاح و شرح مختصری که درباره آن یادداشت کرده بود نوع هر اصطلاحی را نیز با علائم اختصاری برای تشخیص واژه‌های مختلف فلسفی، عرفانی، دینی و علمی و همچنین نوع کلمات دینی را از اسلامی، مسیحی، یهودی و زرتشتی و غیره تعیین نموده بود، ولی هنگامیکه با موافقت هیأت تحریریه نشریه دانشکده ادبیات تبریز تصمیم به چاپ این فرهنگ گرفته شد، بمنظور کاستن از حجم کتاب و سهولت استفاده مراجعان شایسته‌تر آن دید که علامتهای اختصاری (برای تعیین نوع اصطلاحات بشرحی که در بالا گذشت) و همچنین شرح و توضیحات مربوط با اصطلاحات را حذف و با اشاره کوتاهی بمعنی پاره‌یی از واژه‌ها در موارد لازم بسنده کند و گمان دارد حذف علائم و توضیحات مذکور با توجه باینکه این مجموعه بیشتر مورد مراجعه و استفاده دانشمندان و محققان که بنوع کلمات و معنی و مفهوم آنها بیش از نگارنده آگاهی دارند قرار خواهد گرفت، چیزی از ارزش کار نخواهد کاست بلکه استفاده از آن را آسانتر خواهد ساخت.

بدین ترتیب در هر مورد پس از ذکر هر اصطلاح و توضیح مختصری در بعضی موارد شماره صفحات و ابیاتی که آن واژه در آن صفحات و ابیات بکار رفته قید کرد و برای اینکه معلوم شود هر يك از لغات در کدام صفحه و بیت و در چند جای دیوان استعمال شده سیاق کسر اعشاری را بکار برده است که عدد صحیح نماینده شماره صفحه و عدد اعشاری نماینده شماره بیت منظور است؛ مثلاً ارقام: «۲/۴ و ۳۸/۲ و ۴۹/۱ و ۹۶/۷...» در ذیل «پیرمغان» نماینده اینست که این واژه بترتیب در صفحات ۲ و ۳۸ و ۴۹ و ۹۶ (اعداد صحیح)... و بیت‌های ۴ و ۲ و ۱ و ۷ (اعداد کسری بعد از ممیز) بکار رفته است.

ارزش این فرهنگ در اینست که راه را برای مطالعه کامل يك موضوع یا اصطلاح معین در دیوان حافظ یا مقایسه مضمون واحد در قالبهای متفاوت هموار ساخته و برای محققان و دانشمندان که میخواهند در زمینه مسائل فکری و چگونگی سیر اندیشه حافظ تحقیق نمایند تمام مقدمات لازم را فراهم کرده است بادر دست داشتن این مجموعه بجای اینکه محققان بعد از تحمل رنج و مشقت و صرف وقت زیاد در هر زمینه درباره هر اصطلاح بچند مورد معدود اشاره نمایند باطمینان خاطر و بدون اتلاف وقت خواهند توانست تمام موارد استعمال آن اصطلاح یا مفهوم را بیابند. از طرف دیگر کتاب حاضر زمینه را برای مطالعه عمیق و بررسی دقیق در موضوعهای مختلف که تا کنون بعلمت در دست نبودن مواد لازم غیر ممکن مینمود مساعد ساخته است.

در تدوین این فرهنگ از دیوان حافظ چاپ علامه قزوینی و دکتر قاسم غنی استفاده

گفتار اول: (آ)

آب زمزم - ۳۷۲/۳
 آب زندگانی - آب حیات ۴۶/۲ -
 ۱۶۰/۴ - ۲۱۰/۷ - ۲۶۴/۵ - ۲۹۹/۹
 . ۲۲۹/۵
 آتش تابناک - ۳۵۷/۱۱
 آتش پرست - زردشتی، مزدا پرست
 ۳۵۷/۱۲
 آتش خلیل - ۲۰۹/۱۲
 آتش طور - ۱۵/۷ - ۲۳۷/۸
 آتش موسی - مقصود همان آتش
 طور است ۳۴۵/۴
 آتش میخانه - کنا به از شراب سرخرنگ
 است ۱۴/۷
 آتش نمرود - همان آتش خلیل
 است ۱۴۹/۴
 آتشکده فارسی - ۱۶۹/۱۲
 آخرت - جهان دیگر، سرای ابد
 . ۳۳۸/۶
 آخر زمان - ۲۱۹/۸ و در بیت
 ۶۰/۱۱ بواسطه وجود قرینه ایهام بمهدی
 قائم دارد .
 آدینه - روز جمعه ۳۷۰/۲
 آسمان - ۴/۱۲ - ۶۰/۷ - ۱۲۵/۲
 ۱۳۵/۳ - ۱۱۶/۹ - ۱۰۵/۵ - ۱۸۸/۹

آب آتشکون - کنایه از شراب است
 ۱۸۰/۸
 آب انگور - می ۳۱۶/۱۰
 آب عنب - شراب ۱۴۸/۵
 آب طربناک - شراب ۱۷۹/۲
 آب حرام - شراب ۹/۱۲
 آب خرابات - بمعنی باده و می
 ۱۴/۷ - ۲۵۹/۴
 آب حیات - آب زندگانی، آب حیوان
 ۳۶/۱ - ۶۸/۵ - ۱۲۴/۴ - ۲۷۲/۴
 . ۲۹۰/۱۰ - ۳۷۶/۴
 آب حیوان - آب زندگانی ۲۳/۸
 ۱۸۰/۷ - ۱۱۵/۱ - ۸۵/۲ - ۶۷/۱۱ -
 ۱۸۵/۴ - ۲۸۳/۱۱ - ۳۴۸/۱ در بیت
 ۳۵۳/۲ بصورت چشمه حیوان بکار رفته
 است .
 آب خضر - آب حیوان یا آب زندگانی
 ۲۰۸/۳ - ۱۱۳/۱۰ - ۶۷/۸ - ۲۹/۲
 ۳۰۶/۵ - ۳۰۴/۲ در مورد ۸۰/۵ آب
 باخضر بکار رفته است .
 آب خور - سرچشمه، در اینجا بمعنی
 رزق و رmq است ۶/۱۳ و در بیت ۲۲۵/۴
 بصورت آب خورد و بمعنی جرعه نوشی و
 آب خوردن میباشد و در مورد ۱۹۰/۱۰
 آب خورد یعنی آب را بخورد است .

آینه یا آیینہ - دل پاک و روشن عارف

که چون جام جهان نما راز روزگار و
اسرار عشق را نشان میدهد ۵/۱۱ -
۹۶/۸-۴۰/۱-۲۳/۳-۳۵/۱۰
-۱۳۰/۱۱-۴۸/۸-۶/۸-۴۱/۷
-۸۷/۲-۹۳/۳-۷۵/۱۲-۲۲۷/۴
۱۷۷/۹-۱۷۹/۴-۱۴۲/۳-۱۳۱/۲
۷۶/۱-۷۶/۱-۲۴۴/۹-۲۱۲/۱۰
۳۷۶/۶-۲۳۳/۱-۲۰۸/۱۰-۷۲/۹
۳۴۹/۲-۱۰۳/۷-۱۰۲/۴-۱۲۳/۳
-۳۱۲/۳-۲۴۸/۱۰-۱۹۸/۱۰

۲۴۶/۶-۳۴۴/۱۰-۲۸۹/۵-۳۳۸/۱۰

۱۲۴/۷-۱۶۹/۷-۲۶۳/۴-۲۸۲/۱

۶۳/۳-۳۵۸/۹-۱۰۲/۱۱-۲۶۲/۷

آیینة خدای نمای-۱۷۹/۹ آینه ادراک-

در ۲۸۵/۱۱ باجم بکاررفته و در سه مورد

۵/۱۱-۱۲۰/۱-۱۰۲/۴ با اسکندر

آمده است. در جاییکه لفظ جم با «آینه

وسد» بکار میرود مراد اسکندر و در جاییکه

با بیاله و جام استعمال میگردد منظور جمشید

است.

ابدال - اولیاء الله ، مردان نیک

. ۳۶۳/۵

ابد - ۵۶/۶-۳۵/۱۱-۷۴/۴

۱۴۰/۴-۱۴۸/۱-۱۵۱/۵-۱۲۱/۳

. ۳۶۴/۲-۳۵۸/۴-۲۶۹/۲

اجر - ۱۲۸/۷-۸۴/۷-۱۲۴/۱۰

. ۳۴۱/۳-۲۱۸/۲-۱۷۰-۶

احدی - ۳۷۲/۱

احمد الله - ۳۳۳/۵ و در بیت ۳۳۳/۸

منظور از احمدی ، شیخ اویس حسن

۱۴۸/۱۳-۱۱۲/۳-۲۶۱/۶

۲۴۹/۱۳-۲۸۲/۷-۲۸۵/۳-۲۸۱/۱۰

۳۶۳/۴-۳۴۸/۵-۳۵۹/۱۱-۳۰۲/۶

. ۳۱۷/۱۱-۵/۱۱ قکچ .

آشنا - دوست، حبیب، ۴/۹-۵/۲

-۱۲/۳-۸۹/۴-۶۸/۴-۱۹۴/۳

۱۶۴/۴-۱۶۴/۴-۶/۵-۶/۵-۱۲/۷

۱۳۳/۴-۸۳/۶-۸۳/۶-۱۱۵/۱۲

۲۹۳/۱۰-۲۸۷/۱-۲۸۷/۱-۱۴/۶

۳۵۱/۱-۳۵۵/۹-۳۵۱/۸-۸۷/۴

۱۴۹/۱۰-۱۸۱/۸-۱۹۴/۳-۲۱۳/۴

. ۳۵۴/۳

آصف - خواجه برای اینکه از

وزرای آل مظفر «خواجه جلال الدین

توران شاه و خواجه برهان الدین ، خواجه

قوام الدین صاحب عیار، عماد الدین محمود»

ستایش کند آنها را از حیث شایستگی

به آصف وزیر سلیمان تشبیه کرده است،

۲۱۰/۴-۲۱۰/۴-۲۴۷/۸-۱۹/۱۰-۲۱۵/۱۰

۳۱۵/۱۲-۳۱۸/۳-۳۱۸/۲-۱۱۶/۴

۱۷۴/۳، آصف ملک سلیمان ۲۵۱/۱،

آصف جم ۲۴۹/۱۱، آصف جمشید مکان

و ۱۸۵/۱، آصف صاحبقران ۱۹۴/۷

در ابیات ۱۴۹/۵-۳۲۴/۱۱-۳۲۸/۱۲

۳۶/۲-۳۶۱/۵ بصورت آصف عهد است

و در موارد ۳۵/۲-۲۴۵/۴-۳۳۶/۲

۲/ قکچ آصف ثانی و در بیت ۳۷۴/۱

آصف صاحب عیار آمده است و کلمه آجم

در موارد بالا بمعنی سلیمان است و اماند

هر جا که با الفاظ «وحش ، نگین ، طیر ،

دیو، پری، آصف» بکار رود منظور سلیمان

است نه جمشید .

استغفر الله - ۲۸۸/۸ - ۲۸۹/۴

اسرار - ۷۷/۶ - ۹۵/۸

۳۷۱/۴ - ۳۸۱/۱ - ۲۱۰/۹ - ۲۱۱/۶

۹۷/۱ - ۳۳۶/۴ - ۱۶۵/۱۱

۱۶۸/۱۲ - ۱۸۴/۸ - ۱۲۷/۳ - ۱۴۴/۸

۱۵/۹ - ۸۴/۱ - ۱۲۳/۴ اسرار غم

۱۶۶/۸ اسرار مستی، ۱۰۵/۷ اسرار

عشقبازی - ۳۰۲/۹ اسرار عشق و مستی،

۱۱۵/۸ اسرار الهی - ۳۳/۱۳ اسرار

خاتمه .

اسکندر - درایات ۱۹۷/۱ -

۳۰۶/۵ باخضر بکار رفته منظور پادشاه

یا پیغمبر افسانه‌ی است و درایات

۱۱۳/۱ - ۲۸۳/۱۳ باجم استعمال شده و

اشتباهاً با نام جمشید اختلاط پیدا کرده

همچنانکه در بعضی موارد آینه با جم

و یا جمشید آمده است که اختصاص با اسکندر

دارد و رک : در ذیل حرف (س) بکلمه

سکندر .

اسلام - ۱۲۷/۶ - ۲۰۷/۲

۴/۵ - ۳۶۳/۵ فقط .

اسم اعظم - ۳۴۸/۲ - ۲۶۹/۱

۲۲۳/۹ - ۱۵۴/۵

اشتیاق - ۲۰۶/۸ - ۳۲۲/۶

۹۳/۱۳ - ۱۴۴/۷

اشارات - ۶/۳ - ۱۵/۹ - ۸۹/۱۱

۹۰/۷ - ۱۱۶/۴ - ۲۴۲/۱۱ - ۲۵۲/۲

۱۸۲/۴

احباب - ۹/۹ - ۱۱/۴ - ۲۴/۱۰

۲۱۸/۱۲

احبا - ۶۲/۶

ایلکانی است .

احرام - ۴۹/۶ - ۲۲/۱۱ - ۵۷/۹

احیا - ۱۲۶/۸

اختر - ۱۱/۲ - ۱۱/۲ - ۱۱۲/۱۰

۱۴۶/۷ - ۱۴۸/۱۳ - ۱۴۶/۱۳

۲۳۸/۳ - ۲۲۶/۳ - ۲۲۰/۹ - ۳۴۷/۳

۲۸۱/۷ - ۲۸۱/۲ - ۳۷۱/۲ - ۲۸۱/۶ - قیز .

اختیار - ۲۷/۸ - ۳۹/۴ - ۳۹/۴

۲۸۶/۱۰ - ۹۲/۹ - ۴۶/۳ - ۴۳/۲

۲۱۳/۶ - ۱۷۱/۱۱ - ۳۱۱/۱

ارم - باغ شداد و بعضی گویند

باغ شاه شجاع است ۴۶/۲ - ۵۶/۱۲

۳۰۳/۸ / قیو .

ارواح - ۱۳۱/۵

ارادت - ۴۱/۶ - ۴۱/۶ - ۳۱۵/۷

ارنی گوی - اشاره بآیه ۱۴۳

سوره ۷ (الاعراف) است و ولما جاء

موسی لمیقاتنا کلمه ربه قال رب ارنی

انظر الیک لن ترینی... ۲۵۷/۱۱

ازل - ۱۴/۱ - ۳۵/۱۱ - ۳۲/۱۱

۳۶/۱ - ۸/۱۲ - ۴۲/۱ - ۵۶/۵ - ۴۴/۴

۷۶/۴ - ۹۱/۸ - ۱۰۳/۹ - ۱۱۲/۵

۱۲۱/۳ - ۱۳/۱۳ - ۱۴۰/۴

۱۳۹/۷ - ۱۵۱/۵ - ۱۴۸/۱ - ۱۰۹/۱۳

۱۷۴/۱ - ۱۷۶/۱۰ - ۱۸۰/۵

۱۹۹/۴ - ۲۱۷/۱۱ - ۲۱۸/۱ - ۲۱۱/۳

۲۶۲/۷ - ۲۰۷/۴ - ۲۳۲/۳ - ۲۳۲/۵

۲۵۶/۵ - ۳۰۶/۵ - ۳۶۵/۱۰

استخاره - ۵۰/۱۳ - ۲۴۰/۸

استغنا - ۱۹/۶ - ۵۰/۵

۱۳۷/۱ - ۱۰۲/۳ - ۳۳۲/۳ - ۲۲۸/۹

الغیاث - در غزل ۹۶ صفحه‌های

۶۶ و ۶۷ هفت بار استعمال شده است .

ام‌الخبائث - کتابیه از شراب است .

امام‌جماعت - ۹۰/۱۱ در بیت

۹۰/۹ امام خواجه و در ۳۶۱/۸ امام

سنت و در ۱۹۱/۱۲ امام شهر آمده است .

امامت - ۶۲/۷

امساک - ۲۰۳/۹

امانت - ۱۲۵/۲ - ۱۲۶/۳

۱۴۴/۴ - ۳۴۳/۹

امان - امن ۳۴/۳ - ۱۵۵/۱۱

۳۰۸/۲ - قلب ۲۶۴/۸ - ۳۸۱/۱۰

۱۱ / قیز .

امن - در امان بودن ۲/۳ - ۱۱۲/۸

۲۰۲/۹ - ۷۳/۲ - ۲۱۴/۱۱ - ۳۲۴/۹

۳۱۵/۳ - ۳۳۱/۸ - ۳۴۵/۸

انفاس - ۳۰۴/۲ - ۳۴۵/۷

۳۱/۳ **انفاس** هواداران ۱۱۲/۱۱

سحر خیزان ۲۵۳/۸ - **انفاس** نسیم .

اناالحق - ۷/ فکه

انصاف - ۱۸۲/۸ - ۲۵۱/۶

۲۲۶/۳ - ۳۴۰/۵

انکار - ۳۶/۱۱ - ۵۵/۳ - ۱۰۲/۱۰

۱۲۰/۱۱ - ۱۰۶/۸ - ۱۰۷/۱۱

اوقافی - ۳۱/۱۱ و در بیت

۳۳۲/۶ بصورت مال وقف آمده است .

اوراد - ۱۱۶/۲

اهرمن - ۱۰۹/۲ - ۲۶۹/۱

۲۲۳/۹ - ۱۱۹/۲ - ۲۳۸/۱۲ - ۲۷۵/۲

۳۴۸/۲ - ۲۶۷/۴

اهل‌بشارت - ۱۵/۹

اعتبار - ۲۷۰/۲ - ۴۶/۵

۲۳۸/۵ - ۲۸۶/۶

اعتماد - ۸۲/۳ - ۱۳۶/۸

۲۵۰/۱۱ - ۱۶۵/۶ - ۲۹۸/۳

اعتقاد - ۲۳۵/۱

اغیار - ۲۱/۱۳ - ۲۱۹/۲ - ۲۱۵/۶

۱۳۳/۷ - ۳۴۸/۶

افسون - ۵/۳ - ۲۶/۳ - ۶۶/۱۰

۴۷/۸ - ۲۲۱/۷ - ۲۴۳/۷ - ۲۹۷/۱۰

۳۸۳/۵ - ۲۹۶/۶ - ۳۴۸/۶ - ۲۷۱/۱۱

افسونگری - ۱۰۲/۳ - ۱۱۶/۲

اقبال - بخت، سر نوشت ۱۱۲/۱۲

۲۲۳/۱۲ - ۲۸۳/۹ - ۳۳۳/۷

۹۳۶/۱۱ - ۳۵۹/۱

اعتراف - ۲۶۳/۱۰

اقرار - ۳۱۴/۱۲

اکسیر - ۹۷/۷ - ۱۳۶/۲ - ۳۷۵/۱

۱۶۸/۵

الست - مأخوذ از آیه ۱۷۲ - سورة

۷ (الاعراف) است و اذ اخذ ربك من

ظهورهم ذریعتهم و اشهد هم علی انفسهم

الست بربکم قالوا بلی شهدنا... ۱۸/۹

۱۹/۸ - ۲۰/۵ - ۲۲۵/۸

الله‌الله - ۱۴۳/۹

الله‌اکبر - نام تنگ‌دوره واقع بین

دو کوه در شمال شیراز ۲۹/۲

الله‌معک - ۲۰۴/۱۲

المنه‌الله - ۲۹/۵ - ۲۵۶/۹

المجدد‌الله - ۲۸۸/۵

الحکم‌الله - ۲۸۹/۱

الهی - ۱۱۵/۸ - ۴۸/۸ - ۳۴۷/۹

۱۹۲/۵

- اهل خلوت - ۲۲/۱۲ .
- اهل خدا - ۲۴۶/۵ - ۸۳/۵ .
- اهل دل - ۱۲۷/۷ - ۸۲/۲ - ۱۷/۵ .
- ۱۸۰/۴ - ۱۷۶/۷ - ۱۴۸/۴ - ۱۴۷/۸
- ۲۷۹/۱ - ۲۵۹/۱۱۲۴۶/۸ - ۲۰۴/۲
- ۳۰۳/۱۰
- ۳۴۴/۵
- اهل دولت - ۲۴۲/۱ .
- اهل درد - ۱۶۶/۶ .
- اهل رحمت - ۲۱۳/۴ .
- اهل سلامت - ۱۴۳/۱ .
- اهل ریا - ۲۴۴/۲ - ۱۸۲/۲ .
- اهل راز - ۱۳۴/۶ - ۹۱/۱ - ۲۱۳/۱ - ۱۶۵/۵
- اهل صومعه - ۲۸۵/۱۲ .
- اهل طریقت - ۱۷۹/۸ .
- اهل عقول - ۲۰۸/۱۲ .
- اهل فضل - ۳۶۱/۹ - ۱۸۳/۱ .
- اهل عمایم - ۳۷۰/۱ .
- اهل کام - ۳۳۱/۹ .
- اهل کلام - ۲۱۱/۱۰ .
- اهل معرفت - ۱۶۷/۱۲ .
- اهل نظر - ۹۷/۱۱ - ۱۰۵/۹ - ۴/۸ - ۲۴۲/۱۱
- ۳۴۹/۴ - ۱۹۱/۹ - ۲۹۵/۲ - ۱۳۳/۴ - ۲۴۲/۱۱
- اهل وجد و حال - ۲۲/۱۰ .
- اهل هنر - ۳۴۶/۱۱ - ۲۶۰/۲ - ۳۸۱/۶
- ایاغ - بیالته شراب ۷۹/۱۲ - ۲۰۰/۹
- ایزد - ۱۶/۷ - ۱۵/۳ - ۲۳/۸ - ۱۱۲/۱۲ - ۱۲۰/۱۲ - ۱۲۶/۱ - ۳۶۲/۱ - ۱۸۳/۳
- ایفاغ - لفظ ترکی است بمعنی سخن چین و تمام است ۲۰۰/۸
- ایمان - ۱۳۳/۱۲ - ۱۱۶/۱۰ - ۸/۴ - ۳۳۳۷ - ۲۷۶/۶ - ۱۹۶/۷
- ایمن - ۳۹/۱۲ - ۲۱/۱۲ - ۱۶۳/۱۱ - ۸۷/۱۳ - ۸۲/۷ - ۵۲/۱۱ - ۲۷۷/۳ - ۲۱۹/۸ - ۳۶۷/۱۲ - ۱۸۸/۹
- ۷-۲۹۸/۳ قلا و در ابیات زیر بصورت «وادی ایمن» آمده است که دشت بزرگی است در بین مصر و فلسطین ۱۵/۷ - ۲۵۷/۱۱ - ۱۲۷/۸

گفتار دوم «ب»

- ۲۷/۱ - ۲۰/۴ - ۲۰/۶ - ۳۱/۹ - ۳۲/۱۱
- ۵۵/۳ - ۵۲/۵ - ۳۹/۲ - ۳۳/۲
- ۶۹/۶ - ۵۹/۲ - ۵۸/۱۳ - ۵۸/۷
- ۷۹/۵ - ۷۹/۵ - ۷۲/۴ - ۴۷/۶
- ۹۰/۱ - ۸۸/۱۲ - ۸۸/۷ - ۷۹/۶
- ۱۰۲/۷ - ۹۸/۱۲ - ۹۸/۱۱ - ۹۶/۸
- ۱۰۱/۶ - ۱۰۲/۱۳ - ۱۰۲/۱۳

- باد پیما - کسی است که رنج بیفایده کشد و کوشش بیهوده نماید ۴/۱۰ و در بیت ۳۵۲/۳ بصورت باد نیما می‌است.
- باده - می، در اصطلاح عرفا موجود اصلی عشق در دل پاک است ۹/۵ - ۷/۶
- ۸/۲ باده فروش ۱۱/۱۰ - ۱۶/۴ - ۱۶/۵
- ۱۶/۸ - ۱۷/۱۱ - ۱۹/۶ - ۳۰/۱

باغ خلد - بهشت راحشت طبقه دانسته اند،
 خلد، دارالسلام، دارالفرار، جنت عدن،
 جنت المادی، جنت النعیم، علین، فردوس
 . ۱۴۰/۱۰

باغ رضوان - ۳۷۲/۵ .

باغ نظر - ۱۹/۲ - ۳۱۴/۴ .

باغ نعیم - ۲۶/۷ .

باقی - ۳/۱۰ - ۲۷۷/۱ - ۲۴/۹ .

۱۴۷/۲ - ۱۶۹/۱۳ - ۳۶۹/۸ فقط در
 مورد ۲۴۳۹ با کلمه «فانی» بکار رفته
 است .

بائله - ۳۴۶/۶ .

بانگ سماو - اشاره بآیات «۸۵،
 ۸۸، ۹۵، ازسوره طه» وراجع بگوساله
 ساختن سامری از زرگداخته در زمان
 موسی است. مولوی گوید:

بانگ زدگوساله‌یی از جادویی

سجده کردی که خدای من تویی

. ۸۸/۳

بت - مفهوم معصوم و معشوق ۳۶۵

۸۰/۱ - ۶۴/۶ - ۷۱/۱۲ - ۱۱۸/۶

۱۴۵/۶ - ۸۱/۱۰ - ۸۴/۸ بت ترسناک

۱۸۲/۱۳ - ۱۹۱/۱۰ - ۱۶۶/۷

۱۹۶/۲ - ۲۳۱/۵ - ۲۳۳/۱۱ - ۲۴۱/۳

۲۴۲/۵ - ۲۴۹/۵ - ۳۰۲/۱۱ - ۲۲۳/۸

۳۴۲/۵ - ۳۳۶/۵ در آیات ۳۴۲/۵

و ۳۰۲/۱۱ مفهوم صنم دارد .

بتان - ۳۷/۷ - ۷۵/۱۱ - ۹۷/۳

۱۰۰/۱۰ - ۱۳۸/۴ - ۱۸۶/۱۲ - ۲۰۱/۵

۲۴۹/۴ - ۲۵۶/۶ - ۲۴۵/۸ - ۳۲۰/۴

۲/ قکچ .

۱۰۸/۱۱ - ۱۱۱/۱ - ۱۲۱/۱۳

۱۱۷/۱۰ - ۱۳۵/۱۲ - ۱۳۶/۱۲

۱۵۲/۹ - ۱۵۳/۳ - ۱۵۵/۱۲ - ۱۶۲/۶

۱۶۳/۳ - ۱۶۴/۱۲ - ۱۲۴/۵ - ۱۲۵/۱

۱۲۶/۲ - ۱۳۲/۳ - ۱۶۷/۸ - ۱۷۸/۸

۱۷۲/۹ - ۱۷۵/۱ - ۱۷۷/۵ - ۱۸۴/۹

۱۸۷/۱ - ۱۸۷/۹ - ۲۱۰/۱۰ - ۲۱۳/۱

۲۱۴/۱۱ - ۲۲۲/۶ - ۲۰۱/۷ - ۲۴۱/۴

۲۳۵/۳ - ۲۵۱/۲ - ۲۵۹/۶ - ۲۸۰/۲

۲۸۰/۲ - ۲۸۱/۱ - ۲۶۸/۱

۲۶۸/۶ - ۲۳۹/۱۱ - ۲۷۰/۲ - ۲۷۲/۸

۲۷۳/۳ - ۲۷۳/۷ - ۲۷۳/۶ - ۲۸۵/۱۳

۲۸۶/۵ - ۲۹۷/۱ - ۲۳۰/۹ - ۲۳۰/۲۳

۲۳۴/۸ - ۳۳۸/۵ - ۳۴۰/۱۱ - ۳۴۹/۱۳

۳۴۹/۳ - ۳۶۴/۸۳ - ۳۷۵/۱

۳۷۹/۹ - ۳۸۴/۶ - ۳۸۵/۲

۷/ قکچ .

باده پرست - ۱۸/۱۲ - ۱۹/۴

۸۴/۸ - ۲۰۰/۹ - ۲۷۳/۷ - باده پرستی .

باده پیمما - باده خوار ۱۰۴/۷ و در

بیت ۴/۱۰ فعلی است بمعنی «باده بنوشی

و باده پیمایی کنی»

بارك الله - ۳۴۸/۱ .

باطل - ۹۱/۱۰ - ۱۴۱/۲

۱۳۶/۲ - ۲۰۷/۹ .

باغ ارم - «رك بهواژه ارم» که بقول

بعضی مفسرین آیه ۷ سوره ۸۹ الفجر

« ارم ذات العماد » اشاره بدان است

. ۳۰۳/۸

باغ بهشت - ۲۴۲/۱۰ - ۳۷۰/۴

باغ خبان - ۵۲/۸ .